

SECTION 19.

PHILOLOGY AND JOURNALISM

DOI 10.36074/logos-14.02.2025.054

РОЗКРИТТЯ ПРОБЛЕМИ БУЛІНГУ В УКРАЇНСЬКІЙ ЛІТЕРАТУРІ

Кущак Аліна Володимирівна¹

Науковий керівник: Томбулатова Іраїда Ігорівна²

---

1. здобувач вищої освіти філологічного факультету

Одеський національний університет ім. І. І. Мечникова, УКРАЇНА

2. канд. філол. наук, доцент кафедри української літератури та компаративістики

Одеський національний університет ім. І. І. Мечникова, УКРАЇНА

ORCID ID: 0000-0002-2396-2902

Булінг – форма соціального насильства, яка в останні десятиліття стає все актуальнішою проблемою. Його можна вважати певною реакцією суспільства на ті стрімкі та активні зміни, що відбуваються. Булінг – це «систематичне та агресивне переслідування і цькування, залякування з використанням фізичної сили, метою чого є примус або домінування» [5]. За характером впливу він може бути психологічним або фізичним. Зазвичай, до булінгу вдається той, хто раніше сам страждав від знущань; така людина бажає помститись за те, чого зазнала сама, але вона мстить не своєму кривднику – він сильніший – а тому, хто є слабшим за нього самого.

Одними із перших, хто реагує на гострі та актуальні проблеми суспільства, авжеж, є письменники, які все частіше висвітлюють проблему булінгу у своїх творах, намагаючись, таким чином, розпочати «діалог», ініціювати процес обговорення цієї проблеми. Відображення булінгу, як соціального явища, є і в зарубіжній літературі, і в українській.

Серед українських письменників, особливо сучасних, тему булінгу підіймають: А. Нікуліна («Сіль для моря, або Білий кит»), А. Шавлач («Пампуха»), М. Кідрук («Не озирайся і мовчи»), О. Колінько («Шпалереон»), А. Долман («Невдаха, або Ласкаво прошу до мого світу»), Б. Грінченко («Сама, зовсім сама», «Дзвоник», «Екзамен») та ін.

В деяких зі згаданих творів («Пампуха», «Дзвоник») порушується тема, коли каталізатором та причиною булінгу стає вчитель, який має бути, навпаки, людиною, що підтримує, має ставати прикладом для наслідування. Наприклад,

у творі «Дзвоник» Б. Грінченка, причиною для цькування дівчинки стала її «сільська мова», якою вона розмовляла. У цьому оповіданні автор чітко дає нам побачити, як головна героїня усвідомлює себе як жертву булінгу: дівчинка звикла до села, вона звикла чути українську мову і російська для неї – незрозуміла, складна, а оточення – вороже. Тут булером – кривдником – є не тільки дитячий колектив, а й педагогічний – не окремий вчитель, а весь педагогічний колектив. Зрештою, дівчинка приходить до рішення, яке, на її погляд, позбавить її всіх страждань, а саме – втопитись, щоб більше не страждати, проте Наталка не йде впроваджувати своє рішення, оскільки її воля вже на тому етапі була достатньо паралізована, а мислення було вже достатньо скуто, тому вона звертається до начальниці сирітського дому: *«Олександро Петрівно, дозвольте мені втопитись у дворі в колодязі!»* [2, с. 438]. І знову дівчинка стикнулася лише з криками та заборонами, але не допомогою. Описана автором ситуація цькування та ігнорування з боку педагогів, ускладнює саме сприйняття дитини від такої ситуації – дитина очікує допомоги та підтримки від дорослих, але отримує лише додаткову порцію зневаги, відрази, криків.

Схожа ситуація описана в повісті «Пампуха» А. Шавлач, де цькування від однокласників починаються з того, що вчителька перша починає звертати увагу на пишні форми дівчинки, та сама з подачі педагога до дівчинки приклеюється прізвисько «Пампуха», зокрема у головної героїні складні стосунки з мамою. Ситуація змінюється після того, як змінюється класний керівник [1].

А. Нікуліна в своєму романі «Сіль для моря, або Білий кит» [4] порушує тему цькування серед однолітків, проте тут до цього додаються, також, складні стосунки з мамою, яка також нагадує дівчинці про її зайву вагу – власне, причину цькувань: *«Подивися на себе – і так товста, а знову чипси притягла! Скоро у двері не пролізеш!»* [Нікуліна, с. 36]. Однокласники, які почали з простого цькування, переслідують дівчинку на вулиці та у школі, починають її принижувати морально, застосовують фізичну силу; порушується тут і проблема кібербулінгу та, так званих «груп смерті».

Порушує тему булінгу та цькувань в школі й М. Кідрук у своєму романі «Не озирайся і мовчи» [3], де булером виступає Артем Бордовий, який використовує свою фізичну перевагу перед іншими, щоби знущатись з них. Зокрема, об'єктом цькувань стає Марк Грозан – головний герой роману. Тут, одна із жертв булінгу – Юля – вчиняє самогубство, свідком якого стає Марк. Юлія зазнавала булінгу, а самогубство вона вчинила саме як результат тиску з боку хлопця, якого вона дуже кохала. Зокрема, в своєму романі М. Кідрук, порушує проблему булінгуна сексуальному підґрунті – цей вид є одним і

SECTION 19.

PHILOLOGY AND JOURNALISM

найнебезпечніших, оскільки підлітки схильні до нерішучості у власних діях і часто погоджуються робити те, чого вони не хочуть або до чого не готові через таку нерішучість. Оскільки Марк став свідком самогубства Юлії та ще одного однокласника, він стикається з булінгом сам з цього приводу, а відтак – він також починає шукати вихід з даної ситуації; для Марка таким виходом стає – паралельний світ.

Отже, українські письменники доволі часто звертаються до теми булінгу в своїх творах. Відображення проблеми булінгу в українській літературі – не лише відображення суспільних процесів, але й важливий інструмент впливу на свідомість читців. Художні твори допомагають усвідомити масштаби проблеми та надихають на створення толерантного суспільства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

- [1] Втеча за шпалери: булінг у сучасній підлітковій літературі. *Простір української дитячої книги*. Вилучено з: <https://www.barabooka.com.ua/vtecha-za-shpaleri-buling-u-suchasnij-pidlitkovij-literaturi/> (дата звернення: 10.12.2024).
- [2] Грінченко Б. Д. Твори в двох томах / упорядка передм. І. І. Пільгука, В. В. Яременка. Київ: АН УРСР, 1963. с. 603.
- [3] Кідрук М. Не озирайся і мовчи: Роман. Харків : Книжковий клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», 2018. С. 512.
- [4] Нікуліна А. Сіль для моря або білий кит. Харків : Vivat, 2017. С. 224.
- [5] Словник іншомовних слів / за ред. О. С. Мельничука. 1-е видання. Київ : Головна редакція «Українська радянська енциклопедія» (УРЕ), 1974. С. 143.

